

Selvom der fra det forløbne tiår foreligger i hvert fald tre store værker om Tacitus, må udsendelsen af *sir Ronald Syme's* tobindsmonografi *Tacitus, I - II.* ((*Oxford 1958*), *xii + 856 sider*) med sine indgående analyser modtages med største opmærksomhed. Med få undtagelser har sammenhængen mellem Tacitus' politiske og historiografiske virke ikke tidligere været så stærkt betonet, som tilfældet er her. Allerede bogens disposition rober, hvor magtpåliggende det har været forfatteren at dokumentere denne sammenhæng. De litterære og filologiske aspekter træder noget i baggrunden, og intet af Tacitus' tidligere arbejder, *Agriкола*, *Dialogus* eller *Germania* får tilnærmelsesvis samme placering som hans *Annales* og *Historiae*. Begge disse værker dateres til et ret sent tidspunkt — *Annales* således måske lidt dristigt til begyndelsen af 120'erne — og begge opfattes som udtryk for, at Tacitus ikke har kunnet argumentere politisk frit overfor kejsermagten; kun gennem den indirekte form, hans historieskrivning bød ham, fik han og de senatskredse, han repræsenterede, mulighed for at komme til orde. Det didaktiske element i Tacitus' historieskrivning er jo imidlertid ikke noget nyt; nyt er det derimod, at hans mål præciseres langt mere indgående end det tidligere er sket.

Allerede i sit første, store værk »*The Roman Revolution*» fra 1939 fremhævede Ronald Syme, at det augustæiske principat ikke repræsenterede den retablering af det republikanske styre, som det i den officielle terminologi gjorde krav på, men et personligt — eller i hvert fald oligarkisk — styre iklædt legale bemyndigelser, der stillede kejsermagten særdeles frit. Og samtidig påviste forfatteren, hvorledes Augustus og hans nærmeste kreds formåede at forme en enstemmig opinion til gunst for kejsermagten. Den vurdering, han her gjorde sig til talsmand for, brød på mange måder med den traditionelle tolkning af principatet, således som den f. eks. kom til udtryk i den særdeles velvillige fremstilling i *The Cambridge Ancient History*. At Ronald Symes omvurdering lod sig gennemføre i det store hele på overbevisende måde hænger vel blandt andet sammen med forfatterens personlige skepsis, og måske også med, at vor egen tids erfaringer tillod et langt mere nøgternt syn på principatet. Men det skyldes også den betydning, Ronald Syme tillægger de altfor ofte oversete understrømninger i datidens politiske liv: Personlige ambitioner, klike-dannelser og de toneangivende slægters særegne struktur.

Både forfatterens skepsis og hans eminent kombinationsevne præger med usvækket styrke Tacitus-monografien. Disse egenskaber er nemlig forudsætningen for hans forsøg på at kæde de

politiske og historiografiske aspekter af Tacitus' livsværk sammen i en enhed. Hvor man hidtil ofte har været tilbøjelig til at opfatte denne som antimonarkisk og hans værk som produkt af det gamle aristokratis galde mod den usurperede kejsermagt, opnår Ronald Syme en langt mere plausibel tolkning og langt større nuancering. Det er utvivlsomt velmotiveret at betone, at Tacitus næppe har næret nogle illusioner om den tabte, politiske frihed (jfr. iøvrigt *The Roman Revolution* s. 512 ff.), og at han har været fuldt på det rene med senrepublikkens korrupsion. Selv tilhørte han den realistiske og stoisk influerede senatskreds, der kom til magten med Nerva efter Domitians despoti, og for denne kreds udfyldte principatet en nødvendig funktion, når det betryggede den personlige retssikkerhed og en stabil samfundsorden. At Tacitus' arbejde ikke først og fremmest tager sigte på at reproducere fortiden så loyalt som muligt, er næppe nogen nyhed. Det værdifulde i Symes' analyse er snarest den stærke betoning af, at Tacitus' arbejde ikke var udtryk for principløs bitterhed mod kejsermagten, men at hans hensigt var at give en psykologisk og analytisk begrundet vurdering. Hans målestok var naturligvis det kejserideal, hans milieu gjorde sig til talsmand for, og hans mål didaktisk.

Det er indlysende, at dommen over en række af det første århundredes herskere under Tacitus' elegante pen måtte falde meget negativ ud, ganske simpelt fordi de ikke opfyldte de krav, han stillede til dem. Og ligeså indlysende er det, at Ronald Symes' historiografiske undersøgelser nødvendigvis også kan give anledning til at tage mange sider af den ældre kejsertids historie op til fornyet drøftelse.

Det er muligt, at en del forskere på grund af vurderingens personlige præg vil føle sig mere eller mindre bundet af det traditionelle Tacitus-billede, men som helhed virker hovedresultatet ganske overbevisende og er gennemført med en styrke og konsekvens, der vil gøre bogen til et hovedværk i Tacitus-forskningen.

E. Ladewig Petersen.

Hovedvanskeligheden ved at tolke og tidsfæste overgangen fra oldtid til middelalder består i at bestemme de kriterier, der afgør og karakteriserer denne perodisering. Til den allerede svulmende litteratur om dette emne foreligger et nyt bidrag fra amerikansk side i *Wm. C. Bark: Origins of the Medieval World. (Stanford Studies in History, Economics and Political Science XIV, Stanford University Press 1958, xi + 162 sider).*